

Κοινωνιολογία της εκπαίδευσης

10η συνάντηση

Από τις μάκρο-κοινωνιολογικές στις ...
μίκρο-κοινωνιολογικές προσεγγίσεις

Οι μακρο-κοινωνιολογικές προσεγγίσεις

□ Δομολειτουργισμός:

- Η κοινωνία είναι ένας οργανισμός
- Η εκπαίδευση συμβάλλει στην ισορροπία και την ανάπτυξη του οργανισμού
- Λειτουργίες εκπαίδευσης: Κοινωνικοποίηση και κοινωνική επιλογή

□ Μαρξισμός:

- Η κοινωνία είναι ταξικά διαιρεμένη
- Η εκπαίδευση συμβάλλει στην αναπαραγωγή της κυριαρχίας της αστικής τάξης

Κοινή θέση μακρό-κοινωνιολογικών προσεγγίσεων

Η συμπεριφορά των ατόμων δεν καθορίζεται από τα κίνητρα, τις ανάγκες και τις προθέσεις τους, αλλά από εξωτερικές δυνάμεις

Κριτική στις μακρο-κοινωνιολογικές προσεγγίσεις

- ❑ Ανάγουν την πολυπλοκότητα της ανθρώπινης συμπεριφοράς σε ορισμένους δομικούς παράγοντες.
- ❑ Θεωρούν ότι το άτομο καθορίζεται πλήρως από την κοινωνικοποίησή του παραβλέποντας τη δική του αυτονομία.
- ❑ Δεν συμβάλλουν στην κατανόηση της συμπεριφοράς του ατόμου και πώς εκείνη συνδέεται με τις προθέσεις, τα κίνητρα, τις ανάγκες τους.
- ❑ Δεν συμβάλλουν στην κατανόηση και στην ερμηνεία της πολυπλοκότητας της ανθρώπινης δράσης, όπως αυτή εκτυλίσσεται εντός του σχολείου.

Στροφή σε μικρό-κοινωνιολογικές ερμηνευτικές προσεγγίσεις

Σκοπός:

Να περιγράψουν,

Να κατανοήσουν και

Να ερμηνεύσουν

τη σχολική ζωή στην πολυπλοκότητά της

Περιστατικό σχολικής τάξης

Η δασκάλα κάνει μια ερώτηση.

Ο μαθητής σηκώνει το χέρι του.

Η δασκάλα του ζητάει να απαντήσει.

Ο μαθητής ομολογεί ότι δεν ξέρει την απάντηση.

Γιατί σήκωσε το χέρι του;

Θεωρητική αφετηρία μικρό-κοινωνιολογικών προσεγγίσεων

- ❑ Οι μικρό-κοινωνιολογικές προσεγγίσεις δεν εκκινούν από μια κοινή θεωρητική αφετηρία.
- ❑ Τρία διαφορετικά ρεύματα:
  1. Τη φαινομενολογία,
  2. Την εθνομεθοδολογία και
  3. Τη συμβολική αλληλεπίδραση.
- Οι περισσότερες και οι πιο επιδραστικές έρευνες έχουν εκπονηθεί ακολουθώντας τη θεώρηση της συμβολικής αλληλεπίδρασης.

Βασικές κοινές παραδοχές

- ❑ Αφετηρία για την κοινωνιολογική έρευνα αποτελεί η σχολική καθημερινότητα.
- ❑ Η συμπεριφορά των δρώντων δεν είναι πλήρως καθορισμένη από δομικούς κοινωνικούς παράγοντες, όπως η τάξη, το φύλο και η καταγωγή.
- ❑ Για να κατανοήσουμε την ανθρώπινη συμπεριφορά πρέπει να συλλάβουμε *το νόημα που αποδίδουν τα ίδια τα άτομα στη συμπεριφορά τους*.
- ❑ Η δράση του ατόμου είναι πάντα κοινωνική, βρίσκεται σε συνεχή διάδραση με τους άλλους.

Συνεπώς:

- Η συμπεριφορά του ατόμου εξαρτάται και από τον τρόπο με τον οποίο ερμηνεύει και κατανοεί τη συμπεριφορά των άλλων.
- Το νόημα της συμπεριφοράς και η ερμηνεία του δεν είναι σταθερά. Βρίσκονται σε συνεχή διαπραγμάτευση.

Βασικές θέσεις συμβολικής διάδρασης

- ❑ Ο εαυτός αναδύεται μέσα από την επικοινωνία με τους άλλους.
- ❑ Όταν επικοινωνούμε με κάποιον άλλον, προσπαθούμε να προκαλέσουμε μια συγκεκριμένη αντίδραση στον άλλον. Ταυτόχρονα, προκαλούμε στον εαυτό μας την αντίδραση που προσπαθούμε να αποσπάσουμε από τον άλλον.
- ❑ Το άτομο μπορεί να δοκιμάσει στη φαντασία του την πιθανή έκβαση της πράξης του και τις αντιδράσεις του άλλου προτού πραγματοποιήσει την ίδια την πράξη.
- ❑ Ο εαυτός είναι ταυτόχρονα υποκείμενο που δρα και αντικείμενο που παρατηρείται (Εγώ - Εμένα).

Βασικές θέσεις συμβολικής διάδρασης

- ❑ Χάρη στην ανθρώπινη επικοινωνία το άτομο είναι σε θέση να κοιτάξει τον εαυτό του μέσα από την οπτική γωνία του άλλου.
- ❑ Το άτομο χρησιμοποιεί την οπτική γωνία του άλλου για να κρίνει τον εαυτό του.
- Ο εαυτός διαμορφώνεται μέσα από το τρόπο που το άτομο κατανοεί την οπτική γωνία του άλλου.
- ❑ Η διαμόρφωση του εαυτού είναι δυναμική γιατί οι ερμηνείες των πράξεων και των συνεπειών τους είναι ποικίλες.

*Μοντέλο
διάδρασης
εντός της τάξης*

Οι ιδεολογίες των εκπαιδευτικών

□ Η παιδαγωγική ταυτότητα του εκπαιδευτικού συνδέεται με συγκεκριμένες ιδέες για:

1. Τη φύση των παιδιών
2. Τη φύση της μαθησιακής διαδικασίας

□ Οι συγκεκριμένες ιδέες:

- 1) Δεν εκφράζονται ρητά
  - 2) Εκλαμβάνονται ως δεδομένη πραγματικότητα
  - 3) Θεσμοποιούνται
- Συγκροτούν μια ιδεολογία

ΟΙ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ ΤΩΝ ΙΔΕΟΛΟΓΙΩΝ

- Η διαμόρφωση της σχολικής τάξης
- Η διάκριση των δραστηριοτήτων σε εργασία και παιχνίδι
- Η ετοιμότητα για γνωστικό περιεχόμενο
- Η πειθαρχία
- Οι μαθησιακές δυσκολίες

Οι ταυτότητες των εκπαιδευτικών

- David Hargreaves: *Interpersonal Relations and Education*
- Διακρίνει 3 γενικούς τρόπους που οι εκπαιδευτικοί αντιλαμβάνονται τον εαυτό τους:

Θηριοδαστής

Διασκεδαστής

Ρομαντικός

Οι ταυτότητες των εκπαιδευτικών

Θηριοδαστής

- ❑ Τα παιδιά είναι ανώριμα
- ❑ Σκοπός της εκπαίδευσης είναι να τα εκπολιτίσει.
- ❑ Ο εκπαιδευτικός είναι ειδικός στο αντικείμενο.
- ❑ Στοχεύει στις υψηλές ακαδημαϊκές επιδόσεις.
- ❑ Τα παιδιά καλούνται να αφομοιώσουν τη γνώση.
- ❑ Οι εξετάσεις συχνές.

Διασκεδαστής

- Το σχολείο πρέπει να είναι ενδιαφέρον
- Διαθεματική διδασκαλία
- Πλούσιο οπτικοακουστικό υλικό
- Διερευνητικές μεθόδους μάθησης.
- Οι σχέσεις του με τους μαθητές/τριες είναι συνήθως φιλικές και οικίες.

Ρομαντικός

- ❖ Τα παιδιά θέλουν να μάθουν
- ❖ Στόχος του να διευκολύνει τη μάθηση.
- ❖ Τα παιδιά είναι ελεύθερα να επιλέξουν τι θα μάθουν
- ❖ Η ύλη των μαθημάτων καθορίζεται από κοινού
- ❖ Καλλιεργεί σχέσεις εμπιστοσύνης με τα παιδιά
- ❖ Αρνητικός απέναντι στη βαθμολόγησή τους.

Οι υπό-ρόλοι των εκπαιδευτικών

□ Όλοι οι εκπαιδευτικοί πρέπει να αναλάβουν δύο υπό-ρόλους.

- 1. Παιδονόμος:** αφορά την πειθαρχία εντός της τάξης. Περιλαμβάνει την τήρηση των κανόνων μέσα στην τάξη, τον χωρισμό σε ομάδες, την οργάνωση των δραστηριοτήτων.
  - 2. Εκπαιδευτής:** αφορά τη διδασκαλία και περιλαμβάνει τον καθορισμό του τι πρέπει να διδαχθεί, πώς πρέπει να διδαχθεί και την αξιολόγηση των μαθητών/τριων για το τι έμαθαν.
- Οι υπό-ρόλοι ορίζουν το πλαίσιο περιορισμών και προσδοκιών μέσα στο οποίο οι εκπαιδευτικοί είναι αναγκασμένοι να κινηθούν.

Η τυπολογία του Hammersley

- Δεν ταξινομήσε τους εκπαιδευτικούς σε κατηγορίες, αλλά τους τοποθέτησε σε κάποιο σημείο ανάμεσα στα δύο άκρα ενός φάσματος.

(α) αυθεντία	---	όχι συγκεκριμένος ρόλος
(β) γνωστικό αντικείμενο	---	μέθοδος
(γ) διδασκαλία ενός αντικειμένου	---	συνολική διαπαιδαγώγηση του παιδιού
(δ) έλεγχος συμπεριφοράς	---	ελευθερία παιδιού
(ε) καθολικότητα	---	εξειδίκευση
(στ) προϊόν	---	διαδικασία

Οι κατηγορίες των εκπαιδευτικών

1. Στερεοτυπικές αντιλήψεις με βάση το φύλο, τη φυλή, την καταγωγή κτλ.

2. Εμπειρικές αντιλήψεις

❑ Nash: *Teaching Expectations and Pupil Learning*

❑ Με ποιες κατηγορίες οι εκπαιδευτικοί κατανοούν τους μαθητές;

Μέθοδος:

➤ Έδινε στον εκπαιδευτικό τα ονόματα 3 παιδιών και ζητούσε να πει ποιο χαρακτηριστικό ξεχώριζε το ένα από τα άλλα δύο.

❑ ζωηρός – μαζεμένος,

❑ ώριμος – ανώριμος,

❑ ήσυχος – θορυβώδης,

❑ απαιτεί προσοχή – μη απαιτητικός κτλ.

Οι αντιλήψεις των μαθητών/τριων

- Peter Woods: Sociology and the School
- Επιχειρεί να συνδυάσει μια μαρξική ανάλυση με τη θεωρία της συμβολικής διάδρασης.
- Η κουλτούρα του κάθε μαθητή επηρεάζει:
  - τις αντιλήψεις για τον εαυτό του
  - τις αντιλήψεις για το σχολείο
  - τους τρόπους διάδρασης με τους εκπαιδευτικούς
- Τα παιδιά από τις ανώτερες τάξεις ορίζουν την κατάσταση στο σχολείο με τρόπο που συμπίπτει με εκείνον των εκπαιδευτικών
- Είναι πιο εύκολο να προβλέψουν τις απαιτήσεις και τις προσδοκίες των εκπαιδευτικών και να προγραμματίσουν τις δικές τους δράσεις και αντιδράσεις.

Θεωρία της κοινωνικής ετικέτας

- ❑ Προσπαθεί να ερμηνεύσει τις συνέπειες που έχουν οι χαρακτηρισμοί και οι κρίσεις των εκπαιδευτικών στους μαθητές/τριες που τους αποδίδονται.
- ❑ Ετικέτες: «τεμπέλης», «χαζός», «ζωηρός», «υπερκινητικός», «δυσλεκτικός», «έξυπνος»

Ο αποκλίνων δεν είναι εκείνος που έχει παραβιάσει κάποιον κανόνα, αλλά εκείνος στον οποίο έχει επικολληθεί «επιτυχώς» μια ετικέτα.

- ❑ Η επιτυχία αφορά το πόσο ευρέως έχει γίνει αποδεκτή.

➤ Δύο επίπεδα απόκλισης:

1. **Πρωτογενής απόκλιση:** Η ετικέτα γίνεται ευρέως αποδεκτή και επικολλάται στον άλλο.
2. **Δευτερογενής απόκλιση:** Η ετικέτα γίνεται αποδεκτή και από το ίδιο το άτομο

Παράγοντες επιτυχούς επικόλλησης της ετικέτας

□ Hargreaves: *Reactions to Labelling* (1976)

Τέσσερις παράγοντες που παίζουν σημαντικό ρόλο στην αποδοχή της ετικέτας:

1. Η συχνότητα με την οποία γίνεται ο χαρακτηρισμός.
  2. Το κύρος του προσώπου που κάνει τον χαρακτηρισμό.
  3. Η συμφωνία πολλών άλλων με τον αποδιδόμενο χαρακτηρισμό.
  4. Η δημοσιοποίηση του χαρακτηρισμού της μαθήτριας.
- Η «τελετή εξευτελισμού» ως τεχνική κοινωνικού ελέγχου

Θεωρία της ετικέτας και σχολική επίδοση

- ❑ Το φαινόμενο Πυγμαλίωνα ή της αυτό-εκπληρούμενης προφητείας.
- ❑ Οι εκπαιδευτικοί διαμορφώνουν προσδοκίες για τους μαθητές/τριες:
  - ❖ Διαισθητικά
  - ❖ Με βάση στερεότυπα
- ❑ Οι μαθητές/τριες αντιδρούν ανάλογα με τις προσδοκίες των εκπαιδευτικών τείνουν να επιβεβαιώσουν τις προσδοκίες τους.
- Η μη πραγματική προσδοκία έχει πραγματικές συνέπειες στη σχολική επίδοση.

Ο Πυγμαλίων στην τάξη

□ Έρευνα των Rosenthal & Jacobson (1972)

Η έρευνα:

- Έδωσαν σε έναν εκπαιδευτικό ονόματα 9 μαθητών/τριών τα οποία είχαν δήθεν πετύχει πολύ υψηλά σκορ σε τεστ νοημοσύνης, ενώ στην πραγματικότητα τα ονόματα αυτά είχαν επιλεγεί με κλήρωση.
- Οι υπόλοιποι μαθητές/τριες αποτελούσαν την ομάδα ελέγχου.
- Στο τέλος της σχολικής χρονιάς έλεγξαν την πρόοδο των μαθητών/τριών των 2 ομάδων

Τα αποτελέσματα:

- Οι 9 μαθητές/τριες είχαν σημαντικότερη πρόοδο σε σχέση με τους μαθητές της ομάδας ελέγχου.